

ธุรกิจสุขภาพผู้สูงอายุ

Health Business for the Aged Society

นวรรตน์ ไชยมภู และนุริยา ล่าเตะเกะ

Navarat Waichompu and Nuriya Latekeh

หลักสูตรวิทยาการธุรกิจสุขภาพ คณะวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

Bachelor of Science Program in Health Business Science

Received: December 3, 2018

Revised: January 28, 2019

Accepted: January 30, 2019

บทคัดย่อ

ประเทศไทยเป็นสังคมผู้สูงอายุ (Aging society) และกำลังก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์แบบ (Aged society) ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และ ภาคเอกชนต้องตื่นตัวเพื่อเตรียมรับมือกับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์แบบ ด้วยเหตุผลจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นและปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลงส่งผลให้ธุรกิจด้านสุขภาพผู้สูงอายุขยายตัวเพื่อรองรับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอแนวทางการจัดธุรกิจสุขภาพเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์แบบ ภายใต้แนวคิดทฤษฎีความสูงอายุด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม เนื้อหาประกอบด้วย (1) แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ (2) แนวคิดธุรกิจสุขภาพผู้สูงอายุ และ (3) แนวทางการจัดธุรกิจสุขภาพเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์แบบ ที่เกิดจากกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยบทสรุปของบทความนี้จะนำไปสู่แนวทางการเตรียมความพร้อมด้านธุรกิจสุขภาพเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์แบบอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

คำสำคัญ: การเตรียมความพร้อม, ธุรกิจสุขภาพ, ผู้สูงอายุ

Abstract

Thailand is an aging society and moving the aged society. Therefore, it is the reason for the various agencies involved both public and private be prepared to deal with the aged society. Due to the increasing number of aging people and the changing social and economic factors. As a result, the aging health business expanded to accommodate the increasing number of aging. This article aims to provide a holistic approach to health care delivery for the aged society. Based on the concept of physical, mental and physical aging. Content consists (1) the concept of the elderly (2) the Concept of Health Care for the elderly and (3) guidelines for the organization of health care business for the aged society. The summary of this article will lead to a more effective and efficient way of preparing for the health business to support the aged society.

Keywords: preparation, health business, aging

บทนำ

องค์การสหประชาชาติ (The United Nations UN) นิยามคำว่า “ผู้สูงอายุ” ไว้ว่า ประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นสัดส่วนเกิน 10% หรืออายุ 65 ปีขึ้นไป เกิน 7% ของประชากรทั้งประเทศ ถือว่าประเทศนั้นได้ก้าวเข้าสู่สังคม ผู้สูงอายุ (Aging Society) และจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์แบบ (Aged Society) เมื่อสัดส่วนประชากร อายุ 60 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นเป็น 20% และอายุ 65 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นเป็น 14% โดยประเทศไทย ได้นิยามคำว่า “ผู้สูงอายุ” ไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ว่าหมายถึง “ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป” ประเด็นสำคัญคือประเทศไทยก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2548 โดยมีอัตราเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่เร็วมากคือ สูงกว่าร้อยละ 4 ต่อปี ในขณะที่ประชากรรวมเพิ่มขึ้นด้วยอัตราเพียงร้อยละ 0.5 เท่านั้น (National Board of the Elderly, 2015) ดังนั้น เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการรองรับสังคมผู้สูงอายุ โดยสมบูรณ์แบบที่กำลังจะมาถึง การเตรียมความพร้อมด้านธุรกิจสุขภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญไม่น้อยไปกว่าธุรกิจด้านอื่น ๆ เนื่องจากวัยสูงอายุเป็นวัยที่มีธรรมชาติการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เสื่อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ทำให้ผู้สูงอายุเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ที่ใช้บริการทางสุขภาพและมีค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นเพื่อเป็นการส่งเสริมและป้องกันภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุตามการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ธุรกิจสุขภาพจึงเป็นทางเลือกหนึ่งของผู้สูงอายุที่เข้ามามีบทบาทเพื่อรองรับบริการทางสุขภาพที่อาจไม่เพียงพออีกจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งความต้องการที่แตกต่างกันของผู้สูงอายุตามบริบท สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมด้านธุรกิจสุขภาพเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุภายใต้แนวคิดสำคัญ คือ การส่งเสริมและชะลอความเสื่อมสภาพทุกมิติของผู้สูงอายุ ภายใต้ความเข้าใจ ความตระหนักพื้นฐานของผู้สูงอายุแต่ละบุคคล รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อจัดธุรกิจสุขภาพให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ธุรกิจสุขภาพผู้สูงอายุ เป็นการจัดธุรกิจที่ส่งเสริมเพื่อป้องกันความเสื่อมสภาพ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ให้แก่ผู้สูงอายุ ภายใต้ความหลากหลายของกิจกรรม โดยอาศัยพื้นฐานความเข้าใจในทฤษฎีความสูงอายุนี้อธิบายครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม อาทิเช่น ทฤษฎีทาง

ชีวภาพ (Biological Theories) ที่เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงตามกระบวนการสูงอายุมีความแตกต่างเฉพาะบุคคล หรือแม้แต่ระบบต่าง ๆ ในร่างกายของบุคคลเดียวกันก็ยังมี ความแตกต่างกัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เกิดจากปัจจัยภายในและภายนอก เป็นทฤษฎีที่อธิบายว่าความสูงอายุนั้นเป็นกระบวนการที่ไม่สามารถควบคุมได้ (Involuntary process) (Eliopoulos, 1997) ทฤษฎีทางจิตวิทยา (Psychosocial Theories) ของอิริสัน ขั้นที่ 8 ระยะเวลาสูงอายุ (Aging period) คือ ขั้นความมั่นคงทางจิตใจกับความสิ้นหวัง (Integrity vs Despair) อธิบายว่า วัยนี้เป็นวัยสุขุม รอบคอบ ฉลาด บุคคลจะยอมรับความเป็นจริงของชีวิต ระลึกถึงความทรงจำในอดีต หากประสบความสำเร็จในอดีตก็จะรู้สึกไว้วางใจผู้อื่นและตนเอง มีความมั่นคงทางจิตใจ ภูมิใจต่อการบอกเล่าเกี่ยวกับประสบการณ์ ในชีวิตให้บุตรหลานฟัง ตรงกันข้ามหากบุคคลต้องประสบกับความล้มเหลว และ ความผิดหวังในอดีต จะเกิดความรู้สึกท้อแท้สิ้นหวังในชีวิต รู้สึกคับข้องใจ ไม่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข และ ทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ที่อธิบายว่า บุคคลมีการปรับตัวต่อความสูงอายุและการเป็นผู้สูงอายุ กล่าวคือ ตลอดช่วงชีวิตของบุคคลจะผ่านบทบาททางสังคมหลายบทบาท เช่น การเป็นพ่อ แม่ปู่ย่า เป็นต้น บทบาทเหล่านี้ จะเป็นสิ่งที่แยกแยะสถานภาพทางสังคม และทัศนคติที่มีต่อตนเอง ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสังคม เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ บทบาท และความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (Ladda, 2008) การทำความเข้าใจทฤษฎีและกรอบแนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งจำเป็น รวมทั้งการประยุกต์ใช้หลักการในแต่ละทฤษฎี ที่ว่าด้วยความสูงอายุจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการวางแผนส่งเสริมฟื้นฟูสุขภาพของผู้สูงอายุให้เหมาะสม และ สอดคล้องตามแนวทางการส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการทำงาน และการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ (Thanayot & Hananmuhibatuddin, 2015)

ดังนั้นการเข้าใจในธรรมชาติ และ การเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งส่งผลไปในทางที่เสื่อมสภาพของผู้สูงอายุ ช่วยในการดำเนินการธุรกิจสุขภาพของผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดี เพื่อนำพาซึ่งความผาสุกแก่ผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัว บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอแนวทาง

ดำเนินการธุรกิจ สุขภาพเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์แบบ ประกอบด้วย (1) แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ (2) แนวคิดธุรกิจสุขภาพผู้สูงอายุ และ (3) แนวทางการจัดธุรกิจสุขภาพเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์แบบ สำหรับใช้เป็นแนวทางในการประยุกต์การดำเนินการธุรกิจสุขภาพผู้สูงอายุ พร้อมด้วยบทสรุปและข้อเสนอแนะเพื่อใช้เป็นข้อมูลทางวิชาการแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจทั่วไป

แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ให้ความหมายคำว่าผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป Chuo (1982) พิจารณาความผู้สูงอายุจาก 4 ลักษณะ ดังนี้ (1) พิจารณาจากอายุ (2) การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย (3) การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ และ (4) การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม โดยองค์การสหประชาชาติ (United Nations : UN) ให้นิยาม ประเทศใดมีประชากรอายุมากกว่า 60 ปี ขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด หรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปีมากกว่าร้อยละ 7 ของประชากรทั้งหมด แสดงว่าประเทศนั้นกำลังเข้าสู่ สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) และ จะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) เมื่อสังคมหรือประเทศมีประชากรอายุ 60 ปี ขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด หรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปี มากกว่าร้อยละ 14 ของประชากรทั้งหมด และเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ (Super-aged society) เมื่อสังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่า ร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด สำหรับประเทศไทย สำนักงานสถิติแห่งชาติ สรุปว่าไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ตั้งแต่ปี 2548 โดยมีประชากรผู้สูงอายุ ร้อยละ 10.4 ของประชากรทั้งหมดและคาดว่าจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ ในช่วงปี 2564 (National Board of the Elderly, 2014) เมื่อเปรียบเทียบประชากรในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน ในปี 2558 พบว่า มีประชากรรวมทั้งหมด 630 ล้านคน มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปอยู่ประมาณ 59 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 9 ของประชากรทั้งหมด โดยประเทศที่เข้าเกณฑ์เป็นสังคมสูงอายุมี 3 ประเทศ คือ สิงคโปร์ (ร้อยละ 18) ไทย (ร้อยละ 16) และเวียดนาม (ร้อยละ 10) ในปี 2558 ประชากรไทยมีจำนวน 65.1 ล้านคน โดยในจำนวนนี้เป็น

ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป 11 ล้านคน หรือคิดเป็น (ร้อยละ 16) ของประชากรทั้งหมด (National Board of the Elderly, 2015)

ธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงของบุคคลเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยรวมมีความใกล้เคียงกัน แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคลที่ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น พันธุกรรม สิ่งแวดล้อม การดูแลสุขภาพ และภาวะสุขภาพ ของแต่ละบุคคล ซึ่งวัยสูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น 3 ด้านใหญ่ ๆ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายสามารถเห็นได้ชัดเจนกว่าด้านอื่นๆ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ และสังคม ก็มีความสำคัญกับตัวผู้สูงอายุเอง และบุคคลรอบข้าง โดยการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายในผู้สูงอายุมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป และเป็นการเปลี่ยนแปลงในทางเสื่อมสภาพของการทำงานในระบบต่างๆ ของร่างกาย ดังนั้นการดูแลผู้สูงอายุโดยอาศัยตัวผู้สูงอายุและครอบครัวจึงเป็นการชะลอให้ผู้สูงอายุคงไว้ซึ่งความสามารถทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยการส่งเสริมการทำงานของระบบอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายให้มีประสิทธิภาพตามสภาวะของร่างกาย ตามแนวคิด 4 อ คือ (1) อ : อาหาร (2) อ : ออกกำลังกาย (3) อ : อารมณ์ และ (4) อ : อุบัติเหตุและอันตราย ซึ่งสาระสำคัญทั้ง 4 อันนี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่มีปัญหาสุขภาพ ส่วนผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพ อาทิเช่น โรคประจำตัว โรคเรื้อรัง หรือมีความพิการ ผู้สูงอายุเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการดูแลจากสหสาขาของทีม จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุไม่สามารถหลีกเลี่ยงการเสื่อมสภาพที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ไม่ได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในผู้สูงอายุสามารถจำแนกออกเป็น 3 ด้าน ใหญ่ๆ ตามแนวคิดทฤษฎีความสูงอายุ ตามรายละเอียด ดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย เป็นการเปลี่ยนแปลงเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ที่สามารถมองเห็นเป็น

รูปธรรมจากสภาพร่างกายภายนอก หรือจากการตรวจร่างกาย ซึ่งในระยะยาวอาจส่งผลในทางเสื่อมสภาพต่อการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ และ สังคม เช่น การบกพร่องทางสรีรวิทยาของระบบต่าง ๆ ในร่างกาย ตามทฤษฎีการสูงอายุ อาทิเช่น ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolution theory) หรือ ทฤษฎีเซลล์ (Cell Theory) ที่อธิบายว่าสิ่งมีชีวิตต่าง

ก็มีการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการตลอดเวลา ทฤษฎีการเสื่อมโทรม (Wear and Tear Theory) ที่เชื่อว่า การบาดเจ็บเล็กน้อย ๆ น้อย ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการใช้อวัยวะมาเป็นเวลานาน หรือใช้อย่างหักโหม สะสมมาเรื่อย ๆ เมื่ออายุมากขึ้น จึงเกิดการตายของเซลล์ เนื้อเยื่ออวัยวะและระบบต่างๆ ในร่างกายจะทำงานเสื่อมลง เช่น หลอดเลือดข้อเข่า ฯลฯ ทฤษฎีอนุมูลอิสระ (Free Radical Theory) เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึง ความสูงอายุเกิดจากการสะสมสารที่เกิดจากการเผาผลาญไขมัน โปรตีนและคาร์โบไฮเดรต ประกอบกับการได้รับการกระตุ้นจากความร้อน แสงและรังสี ก่อให้เกิดสารที่เรียกว่า อนุมูลอิสระ (free radical) และทฤษฎีสรีรวิทยา (Physiological Theory) เป็นต้น โดยผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย ที่เกิดจากความเสื่อมสภาพของระบบต่าง ๆ ในร่างกายสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน เช่น อาการหูดัง อาการนอนไม่หลับ ปวดข้อและกระดูก กล้ามเนื้ออ่อนแรง การปรับตัวต่ออุณหภูมิลดลง ระบบย่อยอาหารผิดปกติ ระบบขับถ่ายผิดปกติ เป็นต้น (Ebersole, Hess, Touhy, & Jett, 2005)

2) การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เกี่ยวกับความรู้สึก ความนึกคิด ภายใ

จิตใจของผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจที่พบบ่อย ได้แก่ ความซึมเศร้า ความวิตกกังวล และความรู้สึกสิ้นหวัง ครอบครวั และ ผู้ดูแลผู้สูงอายุจำเป็นต้องเข้าใจและหาทางช่วยเหลือ โดยมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น ทฤษฎีบุคลิกภาพ (Personality Theory) ที่เชื่อว่า ผู้สูงอายุจะมีความสุขหรือความทุกข์ ขึ้นอยู่กับภูมิหลังและการพัฒนาจิตใจของบุคคล ทฤษฎีของอีริกสัน (Erikson,s Theory) เชื่อว่า ชีวิตแต่ละขั้นตอนของคนต้องฝ่าฟันอุปสรรคให้สำเร็จเพื่อก้าวเข้าสู่ขั้นตอนชีวิตขั้นต่อไป ซึ่งการพัฒนาช่วงวัยสูงอายุ ได้แก่ การปรับตัวต่อการเจ็บป่วย การสูญเสีย และการเปลี่ยนแปลง การชื่นชมกับชีวิตในอดีต และการเตรียมตัวเข้าสู่วาระสุดท้ายของชีวิต โดยผู้สูงอายุต้องปรับตัวต่อความสิ้นหวัง (despair) ให้คงไว้ซึ่งความรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง (ego integrity) ทฤษฎีนี้มีจุดเน้นที่สำคัญ คือ การเป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพจิตดี อยู่บนพื้นฐานของการประสบความสำเร็จ ในเผชิญกับพันธกิจในแต่ละขั้นตอนของชีวิต การเปลี่ยนด้านจิตใจเหล่านี้มักได้รับการละเลยมาก โดยที่คนส่วนใหญ่มักคิดว่าเป็นเพราะผู้สูงอายุไม่

เข้มแข็ง พึ่งชานไปเอง หรือ เรียกร้องความสนใจ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วอาการเหล่านี้ เป็นภาวะเจ็บป่วยอย่างหนึ่ง แต่เป็นอาการเจ็บป่วยทางจิตใจ ซึ่งต้องการการดูแล และช่วยเหลือด้วยความเข้าใจและหากจำเป็นอาจต้องพึ่งการรักษาด้วยการใช้ยาหรือการบำบัดเฉพาะ โดยผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจเกิดจากการสูญเสียด้านต่าง ๆ เช่น การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก เพื่อนฝูง หรือแม้กระทั่งลูกหลานแต่งงานแยกครอบครัวออกไป และการสูญเสียฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ หรือ รายได้ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีผลให้ผู้สูงอายุเกิดความไม่มั่นคงทางจิตใจ เช่น คิดว่าตนเองหมดคุณค่า สิ้นหวัง ไม่เป็นที่รักของลูกหลาน ท้อแท้ คิดอยากฆ่าตัวตาย เป็นต้น (Wilaiwan, 2015)

3) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทต่างๆ ทางสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งมี

ทฤษฎีรองรับ อาทิเช่น ทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ที่เชื่อว่า เมื่อบุคคลเข้าสู่วัยสูงอายุจะปรับบทบาท และ

สภาพต่าง ๆ หลายอย่างที่ไม่ใช่บทบาทเดิมของตน มาก่อน เช่น การละทิ้งบทบาททางสังคมและความสัมพันธ์ ซึ่งเป็นไปแบบวัยผู้ใหญ่ ยอมรับบทบาทของสังคม และ ความสัมพันธ์ในแบบผู้สูงอายุ และเว้นจากความผูกพันกับคู่สมรส เนื่องจากการตายไปของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น ทฤษฎีแยกตนเองหรือทฤษฎีการถอยห่าง (Disengagement Theory) เชื่อว่า ผู้สูงอายุและสังคมจะลดบทบาทซึ่งกันและกัน อย่างค่อยเป็นค่อยไปตามความต้องการของร่างกายและไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เนื่องจากยอมรับว่าตนเองมีความสามารถลดลง สุขภาพเสื่อมลงจึงถอยหนีจากสังคมเพื่อลดความเครียด และรักษาพลังงาน ทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory) เชื่อว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อความสุขและการมีชีวิตที่ดีเช่นเดียวกับวัยผู้ใหญ่ และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมที่ตนเองสนใจ ทฤษฎีความต่อเนื่อง (Continuity Theory) เชื่อว่า การดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพและแบบแผนชีวิต ของแต่ละช่วงวัยที่ผ่านมา และมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เข้ามาร่วมอธิบาย ได้แก่ แรงจูงใจ สถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นการส่งเสริมทางสังคมเพื่อชะลอ หรือ คงไว้ซึ่งบทบาททางสังคมของ

ผู้สูงอายุจะเป็นการช่วยให้ผู้สูงอายุมีความภูมิใจ และรู้ว่าตัวเองยังมีคุณค่าทางสังคม (Orawan, 2010)

สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ในทางเสื่อมสภาพ ดังนั้นการส่งเสริมคุณค่าให้กับผู้สูงอายุจะเป็นการช่วยชะลอความเสื่อมสภาพตามการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญตามทฤษฎีความสูงอายุทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยการทำความเข้าใจและตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเพื่อนำมาประยุกต์ในการจัดธุรกิจเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุทั้ง 3 ด้าน ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

แนวคิดธุรกิจสุขภาพผู้สูงอายุ

ปัจจุบันประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากร ที่สำคัญ คือ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) และกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแบบสมบูรณ์ (Aged society) ส่งผลให้สัดส่วนวัยทำงานและวัยเด็กลดลง เนื่องจากอัตราการเกิด และอัตราการตายของประชากรลดลงอย่างต่อเนื่อง เป็นเหตุผลให้ประชากรไทยโดยเฉลี่ยมีอายุยืนยาวขึ้น ดังนั้นธุรกิจเกี่ยวกับสุขภาพผู้สูงอายุจึงกลายเป็นธุรกิจที่มีความเจริญเติบโตแบบก้าวกระโดดไม่น้อยไปกว่าธุรกิจด้านเทคโนโลยี แต่สิ่งที่ตรงกันข้ามคือผู้สูงอายุกลับมีพฤติกรรมสุขภาพที่มีแนวโน้มไปในทางที่เสื่อมลง เห็นได้จากพฤติกรรมตามแนวคิด 4 อ ประกอบด้วย ออกกำลังกาย:ขาดการออกกำลังกาย อาหาร: การรับประทานอาหารเกินความจำเป็น ขาดความสมดุลของสารอาหารที่จำเป็นต่อร่างกาย อารมณ์: ไม่สามารถปรับตัวกับความเครียดต่าง ๆ ได้ อากาศ: สิ่งแวดล้อมภายในที่อยู่อาศัยไม่เหมาะสม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จัดเป็นพฤติกรรมที่บั่นทอนสุขภาพของผู้สูงอายุในทางที่เสื่อม และเป็นจุดพลิกผันให้ผู้สูงอายุกลายเป็นผู้สูงอายุที่มีร่างกายอ่อนแอ ต้องพึ่งพาบุคคลในครอบครัว ทำให้อาณาเขตประเทศไทยเผชิญกับปัญหาการดูแลผู้สูงอายุเพราะผู้สูงอายุที่มีสุขภาพไม่ดีต้องพึ่งพาลูกหลานมากขึ้น ก่อให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ ในครอบครัวตามมา เช่น ขาดคนดูแลผู้สูงอายุ เพราะทุกคนต้องหาเลี้ยงชีพตนเอง และครอบครัวรวมทั้งผู้สูงอายุ ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายในครอบครัวเพิ่มขึ้น ดังนั้นทางออกสำหรับครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ จึงมุ่งเน้นมายังธุรกิจที่สามารถส่งเสริมหรือ

ชะลอความเสื่อมสภาพด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคมตามความสามารถของครอบครัวในการเข้าถึงบริการทั้งภาครัฐ และ เอกชน ซึ่งปัจจุบันธุรกิจสุขภาพผู้สูงอายุมีความหลากหลาย ในที่นี้ผู้เขียนแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ๆ ตามระยะเวลาการจัดกิจกรรม ดังนี้ (1) ธุรกิจสุขภาพระยะสั้น เป็นธุรกิจที่มุ่งเน้นให้บริการผู้สูงอายุ ในการใช้ชีวิตประจำวันที่เหมาะสมกับสภาพของแต่ละบุคคลทั้งในและนอกสถานที่ เช่น การจัดกิจกรรมผ่อนคลาย การสร้างสังคมระหว่างเพื่อนวัยเดียวกัน รวมทั้งการให้บริการด้านการแพทย์ สำหรับผู้สูงอายุที่มีโรคเรื้อรัง และ (2) ธุรกิจสุขภาพระยะยาว มุ่งเน้นรูปแบบบริการบ้านพัก หรือ ห้องพักระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ ที่ต้องการย้ายถิ่นฐานเข้ามาในโครงการเพื่อความสะดวกสบายในการใช้ชีวิตหลังวัยเกษียณ ยุคนี้นจึงเป็นยุคทองของธุรกิจ เกี่ยวกับสุขภาพผู้สูงอายุ ซึ่งภายใต้การจัดธุรกิจสุขภาพผู้สูงอายุประเภทต่าง ๆ นั้น ผู้จัดการหรือผู้บริหารธุรกิจควรมีความรู้ ด้านการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ บนพื้นฐานทฤษฎีความสูงอายุ และการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม เนื่องจากผู้สูงอายุมีข้อจำกัดจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละด้านที่แตกต่างกัน ดังนั้นการที่ผู้ประกอบการธุรกิจหรือผู้ที่เกี่ยวข้องมีความรู้ด้านการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุที่ถูกต้อง จะเป็นประโยชน์ในการวางแผน ดำเนินงานและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสม รวมทั้งการวางแผนสำรองหากมีปัญหาคือข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้นกรณีฉุกเฉิน

บทความนี้ผู้เขียนให้ความหมายของธุรกิจ สุขภาพผู้สูงอายุที่หมายถึงสถานบริการใด ๆ ก็ตามที่ให้บริการเกี่ยวกับการส่งเสริม การชะลอการเสื่อมของสุขภาพผู้สูงอายุทุกรูปแบบโดยการนำแนวคิดทฤษฎีการสูงอายุที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมมาประยุกต์ใช้ อาทิเช่น ธุรกิจอาหารเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุ ธุรกิจเฟอร์นิเจอร์สำหรับผู้สูงอายุ ธุรกิจความงามสำหรับผู้สูงอายุ ธุรกิจบริการสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ธุรกิจท่องเที่ยวผู้สูงอายุ เป็นต้น ตามรายละเอียดดังนี้

ธุรกิจอาหารเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุ เป็นการนำแนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายของผู้สูงอายุมาประยุกต์ใช้ในการจัดธุรกิจสุขภาพ เช่น ระบบผิวหนัง ระบบกล้ามเนื้อ ระบบประสาท ซึ่งยุคนี้การบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพเป็นเรื่องที่นิยมในกลุ่มผู้สูงอายุ โดยเฉพาะ

อาหารที่มุ่งเน้นการส่งเสริมและชะลอการเสื่อมสภาพของร่างกายในผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มอาหาร หรือเครื่องดื่ม เพื่อสุขภาพ รวมถึงอาหารเสริม หรือสมุนไพรต่าง ๆ อย่างไรก็ตามการทำธุรกิจอาหารเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายของผู้สูงอายุ เช่น อาหารย่อยง่าย มีกากใยอาหาร ไขมันต่ำ ไม่มีคอเลสเตอรอล น้ำตาลน้อย หรือปราศจากน้ำตาล และมีส่วนประกอบที่ป้องกันลดความเสี่ยงต่อโรคที่ไม่ติดต่อในผู้สูงอายุ ได้แก่ โรคหัวใจ เบาหวาน มะเร็ง เป็นต้น

ธุรกิจเฟอร์นิเจอร์สำหรับผู้สูงอายุ เป็นการนำแนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายของผู้สูงอายุมาประยุกต์ใช้ เช่น ระบบโครงกระดูก ระบบกล้ามเนื้อ ระบบประสาท ซึ่งธุรกิจนี้อาจถูกมองข้าม หรือให้ความสำคัญน้อยถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนให้มีความเหมาะสมตามการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายของผู้สูงอายุ โดยการออกแบบให้เหมาะสมกับลักษณะทางกายภาพ และวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุที่สภาพร่างกายเริ่มถดถอย อาทิเช่น เตียงนอนที่ปรับระดับความสูงต่ำได้ เก้าอี้ที่มีพนักพิง เป็นต้น

ธุรกิจความงามสำหรับผู้สูงอายุ เป็นการนำแนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายมาใช้ ซึ่งเป็นธุรกิจที่ตอบโจทย์ผู้สูงอายุ ที่ให้ความสำคัญด้านการคงสภาพรูปพรรณที่ดีทั้งภายใน และ ภายนอก เนื่องจากเป็นธุรกิจที่ช่วยชะลอวัยด้านร่างกายที่สามารถส่งผลต่อจิตใจของผู้สูงอายุในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม โดยผู้สูงอายุต้องการดูแลตัวเองให้ดีอยู่ตลอดเวลา เช่น เครื่องแต่งกายที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เครื่องสำอางที่ผลิตมาจากธรรมชาติหรือสมุนไพรที่มีสรรพคุณต่อต้านชะลอริ้วรอย เป็นต้น

ธุรกิจบริการสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ เป็นการนำแนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย ที่มีการเสื่อมสภาพตามช่วงอายุ เป็นธุรกิจที่มุ่งเน้นกลุ่มผู้สูงอายุ 2 กลุ่มคือ (1) ผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยหรือไม่สามารถดูแลตนเองได้ และ (2) ผู้สูงอายุปกติ ซึ่งการจัดธุรกิจประเภทนี้ผู้ประกอบการต้องมีความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงแต่ละด้านในผู้สูงอายุ รวมทั้งต้องมีจิตบริการ มีเมตตา เนื่องจากผู้สูงอายุมีความหลากหลายในพื้นที่ฐานการดำเนินชีวิตที่ผ่านมา

ธุรกิจท่องเที่ยวผู้สูงอายุ เป็นการนำแนวคิดทฤษฎี

การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ และ สังคมมาใช้ในการจัดธุรกิจที่มุ่งเน้นกลุ่มผู้สูงอายุที่ยังต้องการสังคม เพื่อพบปะพูดคุย สังสรรค์กับกลุ่มเพื่อนในวัยเดียวกัน การจัดธุรกิจประเภทนี้ผู้ประกอบการต้องมีความรู้และเข้าใจในข้อจำกัดที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย รวมทั้งรสนิยมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ เพื่อนำมาวางแผนจัดกิจกรรมท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสม อาทิเช่น ท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เป็นต้น

ธุรกิจนวดแผนไทยสำหรับผู้สูงอายุ เป็นการนำแนวคิดทฤษฎี การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย โดยเป็นธุรกิจที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในการนำมาใช้กับผู้สูงอายุ เพื่อมุ่งเน้นทั้งการรักษาและการผ่อนคลาย และเป็นธุรกิจที่ได้รับความสนใจ ในผู้สูงอายุจำนวนมาก นอกจากได้รับการรักษาและผ่อนคลายแล้วยังได้พูดคุย และ พบปะกับบุคคลต่าง ๆ ในขณะที่เข้ารับบริการ

สรุปได้ว่า การจัดธุรกิจสุขภาพผู้สูงอายุผู้ประกอบการ หรือผู้บริหารต้องมีองค์ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ของผู้สูงอายุอย่างถ่องแท้ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้มีความเหมาะสมกับสภาพ หรือข้อจำกัดของผู้สูงอายุแต่ละบุคคลภายใต้การก้าวทันยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี

แนวทางการจัดธุรกิจสุขภาพเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์แบบ

ประเทศไทยมีพัฒนาการทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มต้นจาก Thailand 1.0 ที่เน้นเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม Thailand 2.0 ที่เน้นอุตสาหกรรมเบา Thailand 3.0 ที่เน้นอุตสาหกรรมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น และ Thailand 4.0 ที่เน้นการสร้างนวัตกรรมนวัตกรรม เพื่อขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน โดยเป้าหมายหลักของ Thailand 4.0 คือ การปรับเปลี่ยนเชิงโครงสร้างจากการ “ปักชำ” สู่การมี “รากแก้ว” ของตนเอง โดยกลุ่มสุขภาพใช้เทคโนโลยีชีวการแพทย์ (Health & Wellness – Biomedical) เป็น 1 ใน 5 ของกลุ่มเทคโนโลยีหรืออุตสาหกรรม ของประเทศไทยที่ต้องการพัฒนา (Research and Quality Assurance Department, 2016) ธุรกิจดูแลผู้สูงอายุจึงเป็นธุรกิจอันดับต้น ๆ ที่ได้รับประโยชน์จากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

ซึ่งเป็นธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต (Quality of Life Services) ดังนั้นเพื่อเป็นการรองรับ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์แบบ ผู้ประกอบการผู้บริหาร หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชนจะนั่งเฉยอยู่ไม่ได้ ต้องวิเคราะห์และค้นหากลยุทธ์ในการจัดธุรกิจสุขภาพเพื่อตอบสนองกลุ่มผู้สูงอายุ ให้มีความเหมาะสมตามสภาพและข้อจำกัดที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงตามวัย

จากการทบทวนเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดผู้สูงอายุ แนวคิดธุรกิจสุขภาพผู้สูงอายุ สามารถสังเคราะห์และสรุปแนวทางการจัดธุรกิจเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์แบบ ตามแนวคิดทฤษฎีผู้สูงอายุ 3 ด้านที่สำคัญ ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ และการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม ดังนี้

ตาราง 1

แนวทางการจัดธุรกิจสุขภาพผู้สูงอายุตามการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย

การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย	แนวทางการจัดธุรกิจสุขภาพ
ผิวหนังแห้งเป็นแผลหรือติดเชื้อง่าย	1. ธุรกิจอาหารสุขภาพ อาหารเสริม เพื่อเสริมสร้างระบบที่เสื่อมสภาพให้กับร่างกาย
ข้อเข่าเสื่อม ปวดตามข้อ กล้ามเนื้ออ่อนแรง	2. ธุรกิจฟิตเนส หรือศูนย์ออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อเสริมความแข็งแรงให้กับร่างกาย
สายตาพร่ามัว ต้อกระจก	3. ธุรกิจสปา ศูนย์ดีท็อก (Detox) เพื่อสุขภาพ
หูตึง ความจำเสื่อม	4. ธุรกิจเฟอร์นิเจอร์สำหรับผู้สูงอายุเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย
ระบบขับถ่ายผิดปกติ	5. ธุรกิจขายและจัดส่งสินค้าแบบเดลิเวอรี่ (Delivery) สำหรับผู้สูงอายุ

ตาราง 2

แนวทางการจัดธุรกิจสุขภาพผู้สูงอายุตามการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ

การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ	แนวทางการจัดธุรกิจสุขภาพ
รู้สึกหดหู่ ต้องพึ่งพาลูกหลาน สูญเสียคนรัก โดดเดี่ยว คุณค่าในตัวเองลดลง เก็บตัว	1. ธุรกิจท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (edu-meditation tourism) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ปรัชญาความรู้ทางศาสนา เพื่อสร้างความแข็งแรงด้านจิตใจผ่านสิ่งยึดเหนี่ยวด้านจิตใจ
	2. ธุรกิจธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (health tourism) เพื่อการพักผ่อนและเรียนรู้วิธีการรักษาสุขภาพกายและจิตใจ
	3. ธุรกิจทางการเงิน ประกันชีวิต สำหรับผู้สูงอายุเพื่อสร้างความมั่นคงทางจิตใจ

ตาราง 3

แนวทางการจัดธุรกิจสุขภาพผู้สูงอายุตามการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม

การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม	แนวทางการจัดธุรกิจสุขภาพ
บทบาททางสังคมลดลง โรคประจำตัวที่ไม่เอื้อต่อการเข้าสังคม	1. ธุรกิจนันทนาการตามความชื่นชอบส่วนบุคคล เช่น ธุรกิจลีลาศ ธุรกิจคาราโอเกะ เป็นต้น 2. ธุรกิจฟิตเนสเพื่อสุขภาพเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุเพื่อสร้างการเข้าสังคมให้กับผู้สูงอายุด้วยกัน 3. ธุรกิจสัตว์เลี้ยงสำหรับผู้สูงอายุเพื่อคลายเหงารวมทั้งเสริมสร้างบทบาทในการดูแลผู้อื่น

บทสรุป

การสังเคราะห์แนวทางการจัดธุรกิจสุขภาพตามการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมในบทความนี้เพื่อเสนอเป็นแนวทางการจัดธุรกิจสุขภาพเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์แบบให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ที่มีสนใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมในการส่งเสริมและชะลอการเสื่อมสภาพของผู้สูงอายุจากการเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ด้าน เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขตามบริบทของตนเอง ครอบครัว และสังคมต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการ

จัดธุรกิจสุขภาพเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์แบบนี้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อความคล่องตัวในการขับเคลื่อนภายใต้ความรู้ความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ โดยการขับเคลื่อนตั้งแต่ระดับนโยบายเพื่อลงสู่การปฏิบัติ ในการสร้างความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องว่าทำไมต้องจัดธุรกิจสุขภาพผู้สูงอายุที่มีความแตกต่างจากช่วงวัยอื่น ๆ เพื่อให้กระบวนการดำเนินการมุ่งสู่เป้าหมายตามที่ตั้งไว้ คือ ผู้สูงอายุมีสุขภาพกาย จิตและสังคมที่ดี

References

- Chuo, N. (1982). *Thai old man*. Bangkok: Research Institute Chulalongkorn University. (in Thai)
- Eliopoulos, C. (1997). *Gerontological Nursing* (4th ed.). Philadelphia: J.B. Lippincott.
- Ebersole, P., Hess, P., Touhy, T., & Jett, K. (2005). *Diabetes mellitus in late life In Gerontological Nurse & Healthy Aging* (3rd ed.). St. Louis: Mosby Westline Industrial Drive.
- National Board of the Elderly. (2014). *Situation of the Thai elderly 2015*. Bangkok: Foundation for Thai Elderly Research and Development Institute. (in Thai)
- National Board of the Elderly. (2015). *Situation of the Thai elderly 2016*. Bangkok: Foundation for Thai Elderly Research and Development Institute. (in Thai)
- Pankong, O. (2010). *Nursing Care for the Elderly*. (2nd ed.). Bangkok: Thana Press.
- Research and Quality Assurance Department. (2016). *Blueprint Thailand 4.0 Model driven country Thailand to prosperity and stability*. Retrieved on September 4, 2560. Retrieved from <http://www.libarts.up.ac.th/v2/img/Thailand-4.0.pdf>.

- Sumalrot, T. and Hananmuhibbatuddin N. S. (2015). Aging in the world of work:Biopsychosocial perspectives. *Panyapiwat Journal*, 7(1), 242-254. (in Thai)
- Suton, L. (2008). *Application of the Elderly Wisdom to support the programs of Senior Citizens Club : A Case Study in Senior Citizens Council of Thailand (SCCT)*. Master's Thesis (Social Welfare Administration and Policy), Thammasat University, Bangkok. (in Thai)
- Thongcharoen, W. (2015). *Nursing Science and Arts*. (2nd ed.). Bangkok: NP Press.

